

Kierkegaard og kategoriforvirringerne

skrevet af Rasmus Baden, RUC · udgivet 21. maj 2013 · 4546 ord

Abstract

Det moderne menneske navigerer indenfor et virvar af kontekster, relationer og mere eller mindre komplekse forståelser. Derfor er det nu, mere end nogensinde før, af største vigtighed for den enkelte at være i stand til at adskille og kategorisere disse mange kontekster, relationer og forståelser på en hensigtsmæssig og meningsfuld måde. Hvis ikke, kan individet, såvel som hele samfundet, ende i en meningsløshed og fortabelse, der vil resultere i tab af personlig mening såvel som af autonomi. Præcis som vi ser det udfolde sig i dag. Netop her kan Søren Kierkegaards begrebsanalyser hjælpe os til at skabe vüet.

Kierkegaard og meningen

Det er et kendt faktum, at Søren Kierkegaard opererede indenfor dybt forskelle forståelseskategorier. I de *Philosophiske Smuler* bliver vi for eksempel introduceret til to forskellige begreber, der tilsammen danner rammen for den udviklede menneskelige forståelse; anledningen og forudsætningen. Det at modtage en lære, og det at være i stand til at forstå denne lære ud fra de rette kriterier.

Denne adskillelse er gennemgående i Kierkegaards forfatterskab, hvor de forskellige måder hvorpå et begreb kan anskues, er det centrale tema. Ikke blot sprogfilosofisk men tillige erkendelsesteoretisk og teologisk da forståelsen af sproget og sprogets kategorier er det centrale for den autentiske livsførelse, der hos Kierkegaard er så vigtig for hiin enkelte.

Hvad Kierkegaard sigter imod, kan vi alle blive klogere på ved at læse værket "*Bogen om Adler*", der har den meget sigende undertitel "*Nutidens Religiøse Forvirring*".

For det er netop de sproglige forvirringer, der spiller mennesket et pus, når det fortabes. Den forvirring, som opstår når det, der tilhører en kategori behandles med en anden, og på denne måde skaber rammen for menneskets fortabelse og filosofiens mange afveje.

Det handler dermed også om, hvordan vi kan forstå filosofien og dens meningsfulde brug.

Vel at mærke uden at vi ender i en mærkværdig praktisk etikførelse med præfabrikerede forståelser af rigtig og forkert, der leder os resten af vejen for, at vi dermed glemmer det mere meningsgivende; 'meningsfuldt' og 'meningsløst'. For det er netop i konteksten og forståelsen af denne kontekst, at det meningsfulde har hjemme.

Datidens kvalitative forvirring

I Kierkegaards posthume skrift "*Bogen om Adler*" kommer hans forståelse af disse begrebskategorier til udtryk i retning af en basal kategoriforvirring: Hvis subjektet tager det, der kan tage sig ud som et troens spring – det vil sige har modtaget anledningen til at tro – men dog ikke besidder forudsætningen. Det vil sige forståelsen af det at tro og dets begrebskategori; af hvad og hvordan dette kan tros på. Hvilke følger har dette i så fald for individet?

Det har rammende følger for individet. For der kan jo logisk set ikke være tale om et troens spring ind i en kontekst, hvorom der ingen kontekstuel forståelse foreligger for subjektet. På samme måde som forstanden hos Kierkegaard må forstå, at paradokset er noget kvalitativt forskelligt fra sig, og dermed uforståeligt for at kunne forstå det. Så kan individet ikke tro noget, som det ikke besidder den rettet begrebsforståelse - den rette forudsætning om.

Denne moralske og forståelsesmæssige kvababbelse er netop, hvad der kan udledes af Kierkegaards analyse af præsten Adler. Men hvorfor er dette nu så specielt? Jo, fordi det sker med noget så ukierkegaardsk som ved et konkret eksempel, og under noget så ukierkegaardsk som hans eget navn. Altså konkretiserer han selv problematikken på en håndgribelig måde. Og hvad vigtigere er; han står ved det som andet end blot et tankeeksperiment, der skal gøre os klogere på eksistensen.

For hvad er eksistensen? Det må vi lade hiin enkelte om at besvare. Men for at besvare netop dette så vigtige spørgsmål, må det gøres med de rette forudsætninger til at møde den rette anledning med. Og her er begrebsafklaringen af største vigtighed.

Adolph Adler var en dansk præst, der levede mellem 1812 og 1869 og kom i det uføre at mene at have fået en åbenbaring, hvori han fik besked på at brænde sine tidligere værker og udelukkende holde sig til biblen. Efterfølgende blev Adler i 1844 suspenderet fra sit embede af statskirken og fik året efter fire spørgsmål til besvarelse af samme instans. I disse besvarelser viste han sin klare uoverensstemmelse med sit første: At have haft en åbenbaring. En åbenbaring hvor individet, hvis det er udsat for denne, rykkes ind i en helt ny kvalitativ kategori. En kategori som Kierkegaard udnævner den '*paradoks-ekstraordinære*'. Adlers misforståelse ligger helt grundlæggende i en basal kategoriforvirring, eller begrebsforvirring om man vil. Og opstår ifølge Kierkegaard, da Adler taler om kristne kategorier indenfor et forståelsessystem, der ligger udenfor denne kristne kategori²⁰. Derimod ligger det anvendte forståelsessystem indenfor den kvantitative forståelse, hvor alt menes at være i stand til at blive sat i system²¹. Altså et fornuftens forståelsessystem, som bliver brugt til at forklare begreber og tilfælde, der i Kierkegaards optik og analyse er

²⁰ Et forståelsessystem, der i Kierkegaards ordforråd bliver påklistret så mangfoldige prædikater som hegelianisme, forretnings sproget, spekulatøren og den kvantitative kategori. Her vil den blot blive refereret til som "den kvantitative kategori".

²¹ Her menes der Kierkegaards forståelse af det hegelske teleologiske system.

hjemmehørende i det kristne, og dermed tilhører den kvalitative kategori. En kategori hvorom der ingen bevisførelse kan føres.

Da nu Adler tænkte indenfor den ene kategori – den kvantitative – for derefter at behandle det, der ligger indenfor en anden kategori – den kvalitative - med åbenbaringsbegrebet var ulykken uundgåelig. Dette tydeliggøres især igennem selve åbenbaringsbegrebet, der hos Adler undergår en sådan forandring, at det i sig selv er modstridende med dets egen betydning. Adler begynder med fornuften at analysere det transcendent – fra forstanden og objektive sprog – givne udgangspunkt; at have fået en åbenbaring. Forvirringen opstår dermed - som Kierkegaard ser det - ved, at Adler blot nu er grebet af den kristen læres kvalitative status, men dog forvirrer sig ved sit gamle, og hermed overfører det at være reddet på en vidunderlig måde²² over på det at have haft en åbenbaring²³ ved at fornuftssætte oplevelsen.

Adler udvikler dermed et forkvaklet forhold til den dialektik, som Kierkegaard mener er alfa omega indenfor den kristne kvalitative sfære. Og det har sine konsekvenser, da Adlers tilegnelse af begrebet, og dermed forudsætningen, ikke er på plads ifølge Kierkegaard:

En saadan Dialektiker kan ypperligt leve i den Indbildning at: a) det at være kaldet ved en Aabenbaring og have modtaget en Lære; b) det at være reddet paa en vidunderlig Maade; c) det at have haft et begejstret Øieblik: at det saadan er Eet og det Samme. (Kierkegaard 1984:118)

Ved udeblivelsen af denne kvalitative dialektik – der viser begrebets meningsfulde brug indenfor dets rette kategori i forhold til subjektet – kan a, b og c sagtens være hinanden lig, da kategoriforskellen og den kvalitative forskel, der her ligger, ikke kommer til udtryk.

²² I den betydning, at Adler er reddet ind i Kristendommen ved egen forståelse af det kristne og altså ikke af noget transcendent.

²³ Adler bruger da også begge begreber om hans oplevelse, hvilket ikke stemmer overens med Kierkegaards begrebsanalyse, hvori der er en kvalitativ forskel mellem åbenbaring og at være reddet på en vidunderlig måde.

Dette medfører efterfølgende et hav af misforståelser, der alle grunder i udgangspunktet: Den manglende dialektiske forståelse af sfærerne. Adler forstår nemlig ikke, at han er rykket ind i en kvalitativt anden sfære med en kvalitativt anderledes sprogbrug og -forståelse ved hans påståede åbenbaring:

Og dog er, som viist blev i Indledningen til denne Bog, det at Lære er ham meddeelt ved en Aabenbaring det Afgørende, det som kategorisk rykker den hele Sag og det hele Forhold ind i en ganske anden Sphære end den, i hvilken Mag. Adler med samt hans Lære kan høre hjemme. (Kierkegaard 1984:135)

Han bliver altså ikke stående ved sit første; at han har modtaget en åbenbaring. Han går derimod på kvantitativ manér videre til at reflektere over åbenbaringen som en oplevelse. En oplevelse, som er subjektivt givet og dermed ikke af det objektive – som en åbenbarelse jo er. Adler ville ved en ægte åbenbaring være blevet rykket fra det konventionelle til det 'paradoks-ekstraordinære'. Men denne dialektiske forståelse rummer han ikke. Vi har således at gøre med en person, der er kommet i berøring med en anledning, men ikke er i besiddelse af den rette forudsætning; den kristne kvalitative begrebsforståelse. Dermed kommer Adler til at være fanget i "*Forretnings-Sprogets løbende Bestemmelser af at være Christen*" (Kierkegaard 1984:180), som Kierkegaard udtrykker sig. Adler er nemlig opdraget indenfor den vestlige kristendom og har via dens dogme om, at alle er kristne haft en selverkendelse pr. autonomi af at være kristen. Men hermed forsvinder også den kvalitative forståelse og dialektik, der må være den forudsætning, som forhindrer en kategoriforvirring. Når den gudgivne befaling er sat som udgangspunkt, er der jo netop tale om en distinktion fra det fornuftsmæssige. Fra det kvantitative, fra det målelige. Vi er her i troens domæne. Men Adler besidder ikke forståelsen af kristendommen som værende en tro, der kræver en kvalitativt væsentlig afgørelse af individet.

Kategorifejlen er, at kristendommen i kraft af at være tro er indenfor eksistenskategorien og dermed subjektiv. Åbenbaringen er objektiv, men

tilegnelsen er subjektiv og står i en skarp kontrast til det objektive, der er det konventionelle, som hviler på menneskefornuften og verdenshistoriens år og tid/rum distinktionen – hvilket troen står udenfor, da alle individer heri starter forfra. Hermed ligger den kvalitative distinktion også udenfor sandsynlighed og teori, da det er funderet på den enkeltes afgørelse.

Derfor vækkes Kierkegaards harme overfor Adler, idet Adler gør sig skyldig i kategorifejlen at dømme det kvalitative – der er det personlige (forholdet) – ud fra kvantitative distinktioner som tid/rum og mængde.

Distinktioner, der med dets mangel på afstand til samtidigheden – hvilket er kvalitativt i den kvantitative kategori – gør sagen til en sandsynlighedsberegning under kvantiteten, der er forstandens kategori. Det bliver dermed forskellig fra det enten-eller, som fordrer afgørelsen i troen – og ikke til en samtidighed – ved det kvalitativt afgørende. Som Kierkegaard gør rede for:

Enhver der har fjerneste Begreb om Dialektik i sin Pande maa dog indsee, at Den, der troer det, naar det er skeet for 1800 Aar siden, han kan ligesaa godt tro det, naar det skeer i dag – med mindre han troer det, fordi det er 1800 Aar siden, hvilket slet ikke er at tro. Troer han det og det er skeet for 1800 Aar siden, saa er han netop i Troen paradox samtidig med det som skete det i dag. (Kierkegaard 1984:90)

Adler har altså misforstået distinktionen mellem det kvalitative og det kvantitative, idet han møder en anledning, som han i mangel på forudsætning kalder en åbenbaring. Men forudsætningen for at tale om dette fænomen er at være klar over og velkendt med den kvalitative kategori, hvorunder begrebet 'åbenbaring' hører hjemme²⁴. En begrebsforståelse Adler selvsagt ikke rummer, da han er fanget indenfor den kvantitative kategoris tankemønstre, hvilket udelukker den subjektive afgørelse som vi så var så vigtig indenfor den kvalitative sfære. Hermed opstår sammenstødet, da Adler med sin begrebsverden – der er indenfor

²⁴ En åbenbaring hvis kvalitative kategori Kierkegaard yderligere har redegjort for i *Frygt og Bæven*, hvor han heri gør det klart, at overfor en for fornuften transcendent givet befaling står individet alene og dermed er uden for konventionen.

det kvantitative – møder troen og dets begrebsverden med den subjektive afgørelse – der er indenfor det kvalitative – og efterfølgende søger at bruge begrebet 'kristen åbenbaring', som ikke er en del af hans forståede begrebsapparat. Dette resulterer derfor i den begrebsmæssige kategoriforvirring, da Adler ikke er opdraget indenfor den, i dette tilfælde, rette begrebsverden og den dialektik denne rummer. En begrebsverden, som Kierkegaard fandt så uendelig vigtig:

Grund-Skaden ligger i, at Mag. A's theologiske, christelig-theologiske Dannelse og Skole er mangelfuld og forvirret, og staar i intet Forhold til hans lyriske Grebthed, medens han dog, formodentligt forledet ved Forestillingen om at være theologisk Candidat, Præst, Philosoph troer sig i stand til at kunne forklare Noget, og overiler sig med Produktivitet isedenfor at søge Ro og Dannelse og Optugtelse i det christelige Begrebs-Sprog... men saa bliver det igjen en ganske simpel Følge, at hvis han alligevel bliver produktiv, vil han Produktivitet enten komme til at hvile paa hegelske forvirrede Reminiscentser, eller blive, originalt, begrebs-forvirrede, eller en Blanding af begge Dele. (Kierkegaard 1984:199)

Adlers begrebsforståelse er altså indenfor én kategori, og følgen af dette er, at hele hans videre forståelse og metodisk tankegang kommer til at hvile på dette fundament.

Problemet er, at på den ene side bygger kristendommens begrebssprog på specifikke kvalitative begrebsbestemmelser, der hviler på transcendentens sfære – det ubegribelige, der ligger udenfor forståelsen og blot må tros. En begrebsbrug, der har en anden metodisk gyldighed end hverdags sproget og dermed kræver dannelse. På den anden side har kristendommens begrebssprog gennemsyret verden i en traditionel dagligdagsbrug, som ligger udenfor den oprindelige kvalitative kategori – som overbevisningen om at det at være kristen hviler på det at bo i den geografiske kristenhed. Hermed forvirrer Adler sig ind i forståelsen af religiøs grebthed via hans dagligdagsproglige misforståelser, der gør, at Adler ikke begriber begrebernes mening og dermed ikke forskellen mellem den kristne grebthed, med dets for fornuften transcendent udgangspunkt, og den mere universelle grebthed med dets immanente udgangspunkt:

Grebetheden, hvilket er den christelige, er controlleret af Begrebs-Bestemmelser, og naar Grebetheden omsættes eller udtrykkes i Ord for at meddeles, maa denne Omsætning bestandigt skee indenfor Begrebs-Bestemmelser. (Kierkegaard 1984:202)

Det centrale er altså at forstå de sproglige kategorier. Og denne forståelse kommer af opdragelsen indenfor denne sproglige kontekst:

Der fordres for at kunne udtrykke christeligt foruden den universellere Grebethedens Hjerte-Sprog tillige færdighed og Skole i de christelige Begrebs-Bestemmelser, ligesom der naturligviis forudsættes, at Grebetheden er af en specifik kvalitativ Art, er den christelige Grebethe. (Ibid.)

Så problemet opstår ved, at et begrebssprog rykker sig fra en specifik brug over til en anden specifik brug uden forståelse for begrebsdialektikken. Hermed forsvinder den specifikt kvalitativt-konkrete meningsfuldhed indenfor det kristne forståelsessystem, da den specifikke kristne begrebsopdragelse, og dermed forståelse, mangler; en forståelse, der bibringer individet en kvalitativ urokkelig målestok for religiøse oplevelser som for eksempel en åbenbaring:

Han [Adler] har derfor ingen kvalitativ urokkelig Maalestok, paa hvilken han selv kan prøve, om hans Grebethe er en christelig religiøs Opvækkelse; og idet han ytrer sin Grebethe har han intet kvalitativt Tilhold i det kvalitativt udprægede Begrebs-Sprog. (Kierkegaard 1984:203)

Så Adler ender i en situation, hvor han i bund og grund ikke fatter den oplevelse, som han lige har haft, da hans forståelse er bygget på 'hegelske grundsten'. Dette medfører den forvirring af sfærerne, hvor Adler søger at forklare hans tilstand via "*det christelige Begrebs-Sprog, som han ikke er mægtig*" (Kierkegaard 1984: 303).

Det som for Kierkegaard er vigtigt, med henblik for en eventuel forståelse af en bestemt begrebsverden, er dermed opdragelsen og den rette indlæring af og indlevelse i den rette begrebsbrug. For at tydeliggøre pointen kan vi låne et citat fra Ludwig Wittgenstein til at opklare betydningen af opdragelsen: "*Kun om én, der kan, har lært, behersker det*

og det, har det mening at sige, at han har oplevet dette" (Wittgenstein 1971:266). Men da Adler aldrig blev udsat for denne rette indlæring, og dermed optagelse af den korrekte brug, udeblev den rette forståelse - hvilket i dette tilfælde endte i en forståelsesmæssig forvirring via meningsløshed - da han kom til at forveksle sin subjektive forandring i inderligheden med en objektiv begivenhed udenfor sig selv. Forvekslede det at være kommet ind i den kristne sfære, med det at have fået en åbenbaring.

Det at blive forandret i inderligheden er nemlig en subjektiv bestemmelse, der i sin natur kan ses som et moment i den menneskelige udvikling og stræben som evigt vordende²⁵. Det er derfor kvalitativt anderledes end den objektive bestemmelse²⁶, der hviler på det fra forstanden transcenderende; at modtage en åbenbaring. At få en begyndelse, en anledning.

Adler troede simpelthen, at verden var forandret, da han selv blev forandret, fordi han ikke var i besiddelse af den rette begrebsforståelse og målestok for begrebet 'åbenbaring' at holde sig til, da hans begrebsopdragelse ikke rummede den rette forståelse af subjektivitetens forandring i inderlighed og den afgørende distinktion mellem kvalitativ og kvantitativ:

Tid, Ro var det nu Mag. A. behøvede, en streng, fundamental, christelig Begrebs-Skole for at vinde den ønskelige Proportionerethed mellem Subjektivitetens Grebetheed og Tankebestemmelsernes kvalitative Urokkelighed. (Kierkegaard 1984: 211)

Forvirringen var dog Adlers lod, da denne opdragelse ind i et forståelsessystem var udeblivende. Han fungerer dermed fint som et

²⁵ En stræben, som må være dialektisk i retning af tid for ikke at ende i den forvirring at være løst fra sig selv. En ændring, som subjektet må være sig bevidst om. Som Kierkegaard skriver i Efterskriften: "... *det samme og dog forandret og dog det samme*" Kierkegaard, Søren: (1963). *Samlede værker, bind 9. Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift*. Gyldendal. Side 240.

²⁶ Objektiv betoner her ikke den sproglige objektivitet, men den objektivitet der indtræder ved Guds henvendelse til et subjekt. Ikke at forveksle med det objektive, der er det konventionelle, dette hører hjemme i en anden kategori.

eksempel på et subjekt, der besidder anledningen men uden den rette forudsætning.

Det kristne sansebedrag - at alle er kristne - har helt overtaget Adlers forståelse og sat det at være kristen lige med det at være et menneske. Men i sådan en forvirring glemmer han helt at det at være kristen ikke er noget subjektet er, men noget subjektet bliver gennem den subjektive afgørelse i inderligheden; gennem valget af troen som i sin transcendens fra fornuften og det kvantitative er et objektivt givet udgangspunkt, der fordrer springet.

Og hvor det afgørende i dette forhold er subjektets eget forhold til denne sandhed. Da sandheden, som Kierkegaard lærer os, er subjektiviteten.

Men denne subjektivitet må, for ikke at ende i forvirringen, besidde den rette målestok samt have et klart overblik over kategorierne. Derfor besidder forståelseskategorierne ydermere en etisk dimension, da det kan føre til selvfortabelse ikke at besidde overblikket over kategorierne og deres dialektik.

Nutidens Kvalitative forvirring

Kan vi så bruge alt dette i dag? Bestemt.

Vi har i det forløbne set en enkelt mands forvirrede tilstand, der opstod ved sammenblandingen af de to kardinal-kategoriske forståelsesrammer: den kvalitative og kvantitative.

Men dette holder sig ikke pænt til den enkelte. Det gælder ligeledes hele samfundet som Kierkegaard selv var inde på med hans kritik af datidens syn på kristendommen og dets tautologiske misforståelse af troen; alle er kristne, ergo er ingen kristne, var hans parole.

Ligesom subjektets måde at tænke og tale på tildeler subjektet dets syn på verden, igennem de struktursammenhænge dette skaber, bliver disse strukturer også grundtanken for meninger – hvilket den praktiske omgang kan bringes under – indenfor et givent samfund.

Hvis dette sker ensidigt og uden det dialektiske overblik over kategoriernes ligheder og forskelle, kan en sådan stringent verdensforståelse lede til forvirring.

Tre hovedårsager til dette i nutidens samfund kunne opremses til at være: Økonomiske tankemønstre, videnskabeliggørelsen af samfundet samt politisk såvel som kulturel nivellering. Disse skal dog ikke ses som uafhængigt af hinanden influerende på den menneskelige forståelse men i samspil og i understøttelse af hinanden indenfor det kvalitative forståelsessystem.

Økonomiske tankemønstre

Det styrende for en nutidig forvirring er følgelig den samme som for Adler, at kvaliteten kvantificeres via objektive metodiske fremgangsmåder grundet en ensidig aspektforståelse, der leder til misforståelser. Dette gøres ved at implementere kvantitative forståelsessystemer ovenpå en kvalitativ kontekst for derigennem at skabe et forvirret verdensbillede, hvor det kvalitative dermed metaforisk omstruktureres til at måtte indeholde en forståelse af det kvalitative som besiddende en målelig værdi. Denne målelige værdisættelse kommer især til udtryk via den mest værdimålelige strukturering, der findes: den økonomisk værdi. En tendens, der har været under opsejling længe (Jensen 2001:204), og som er et produkt af et kapitalistisk kvantitativt tankesystem. Der er kort sagt opstået en idiosynkrasi om, at alt kan måles og vejes, da dette tankemønster er blevet indgroet til vane ved sin afdækning af dette aspekt, der dog blot er en metodisk fremgang til at fremmane visse ønskede aspekter og effekter. Det er med andre ord blevet til tidens 'intellektuelle mode'. Men for ikke at ende ind i en Adlersk meningsløshed må der ske en meningsgivende skelnen mellem det kvalitative og det kvantitative. Et eksempel er skelnen mellem institutioner og virksomheder.

Institutioner som stater og kulturcentre er skabere af værdier, der ligger indenfor den kvalitative sfære. De tildeler individet subjektive værdier som velfærd, glæde og udvikling. Værdier, der for størstedelen de facto ikke er målelige.

Virksomheder har derimod deres udbytte og metodiske fremgangsmåder indenfor den kvantitative sfære, som for eksempel kapitalistiske forståelsessystemer. Den videregiver og opererer med økonomiske værdier som profit, der er objektivt målelige.

En sådan overførelse kan, via en uhensigtsmæssig ensidig forståelse, føre til et ensidet og misforstået verdensbillede. De menneskelige værdier kan jo netop ikke måles, da subjekter, selv indenfor samme kultur, er pluralistiske i deres væren. Derfor kan det udledes, at stat, universitet, teatre og andre institutioner må klassificeres i en anden meningsgivende kategori end den kvantitative. Institutionernes kategori besidder nemlig en anden forventning til udbytte, der er udenfor målelige rammer, og dermed ikke kan analyseres ud fra økonomiske begreber for udbyttmaksimering. Deres metode er kvalitativt anderledes.

En økonomisk vurdering af menneskeliv, og dermed de menneskelige omgangsformer og værdier, bliver dermed en absurd affære, da salgsværdi ikke er en kvalitativ vurdering men en markedsøkonomisk kalkulering.

Videnskabeliggørelsen

Ikke kun det økonomiske kan ses som en metaforisk metode, der kan være forvirrende indenfor det kvalitative. Også den naturvidenskabelige fremgangsmåde og dens centrale rolle i samfundet har haft en skadelig indflydelse på, at kvaliteten forvirres som kvantitet i den kvantificerende beskrivelse af verden. Denne forvirring kommer især til udtryk ved kvantitativ videnskabelig omgang med, og indenfor, humanistiske fag.

Det humanistiske omhandler umiddelbart subjekter og falder dermed under det kvalitative. Dermed er eneste gyldige fremgangsmåde indenfor

denne kategori den maieutiske, da subjektet, via accepten, må optage forståelsen i sit verdensbillede. Da der ellers sker det; *"At Sproget formodentligt kommer til at holde et stort Sabbathsaar"* (Kierkegaard 163:111).

Dermed indtræder den kvalitative forskel, da det kvantitative med dets objektive fremgangsmåder søger forklaringer, hvor kun beskrivelser meningsfuldt kan gives; søger forklaringer, der hvor sproget slår mod fornuftens grænser. Det må derfor holdes for øje, at der eksisterer forskellige forståelsessystemer, hvori metoder eller begrebers meningsfulde brug ikke problemfrit kan overføres fra en forståelseskategori til en anden. Det objektive som naturvidenskabelige spørgsmål, der ligger under det kvantitative, må derfor adskilles i subjektets sprogforståelse fra det subjektive, som ikke kan forklares, da det er grundlaget for vores omgang med verden, og dermed ligger under subjektivitetskategorien. Dette må gøres, da det kvalitative ikke besidder et ideal, som tilfældet er det under det kvantitative.

Dermed er objektive beviser også udenfor den kvalitative forståelse, ligesom Kierkegaard lærer os, da måden hvorpå det gøres, fremstillingen, her er det væsentligste. Den æstetiske fremførelse i et digt er for eksempel dets forståelse, hvor den særegne brug viser sig i de specifikke tilfælde, som ligger udenfor den objektive sproglige fornuftsbrug.

Der hersker dermed uoverskridelige erkendelsesmæssige forskelle mellem det kvalitative og videnskaben. I det kvalitative og kvantitative sammenstød sker der dermed et sammenstød mellem ideal og sprogets mangfoldighed. Hvor den etisk-menneskelige sfære er indenfor den kvalitative kategori, er den målelige sfære derimod indenfor den kvantitative kategori.

Og her opstår problemet, da tidens sprog giver tidens intellektuelle mode og dermed dets problemer, idet det determinerer, hvad et intellektuelt problem er; den måde hvorpå verden beskues giver metoden,

hvorigennem det determineres, hvad der kan siges at være et intellektuelt problem. Hvis denne mode nu er videnskabeliggørelsen af verden – og dermed giver, at et intellektuelt problem er kvantitativt med en sand løsning – ligger moden indenfor den kvantitative sfære, og det vil uundgåeligt ende med en forvirring, hvori det dybere kvalitative aspekt forsvinder.

Dialektikken mellem idealets objektivitet og subjektets eksistens må dermed forstås for ikke at ende i en forvirring, da sandheden i den subjektive sfære er indenfor det subjektive forståelsessystem uden kvantitative metoder for måling, og dermed vil ende som meningsløshed i overførelsen.

Nivelleringsens lidenskabsløshed

Men der er endnu en faktor, som kan have været med til at bidrage til forvirringen.

Denne faktor er, hvad Kierkegaard gennemgår i "*En Litterair Anmeldelse*": Demokratiet med dets flertalstyrani, som han kalder det.

Ligesom tanken om, at alle er kristne havde gennemsyret Kierkegaards samtid, så har tanken om flertallets forrang og ret gennemsyret nutidens verdensforståelse og derigennem været med til at bidrage til, at kvalitet tros måleligt.

Nivelleringsens problem, som Kierkegaard så den, var, at den fremmanede en uheldig refleksion²⁷. En refleksion indenfor hvilken individet blev fanget med udeblivelse af afgørelsens handlinger til følge. Dermed udvikler individet sig fra at være aktiv deltager til at blive en passiv tilskuer uden ansvar. Dette fjerner det subjektive, der var sandheden i tilegnelsen via handlingen. Derfor var Kierkegaards mål, "... *at føre Nutiden tilbage paa dialektiske Kategorie-Bestemmelser og paa*

²⁷ Selv er refleksionen, ikke af det onde. Men tilstanden og stilstanden, i refleksionen, er derimod, da den forvandler forudsætninger, til udflugter, og foranlediger dermed tilbagegang.

disses Consequentser" (Kierkegaard 1963b:70). for at slippe ud af refleksionen og dermed komme til det autentiske og til forståelse af diversiteten og metodens vigtighed. Dette må gøres, da metoden og subjektivitetens sandhed i refleksionens forhold forklejnes.

Den lidenskabsløse tid bliver dermed uden reel effekt, da kvaliteternes kvalitative disjunktion, deres absolutte uforenelighed, svækkes ved en gnavende refleksion, der medierer det til overfladiskhed. En overfladiskhed, der fjerner subjektets lidenskab og inderlighed, hvilket igen løsriver subjekterne fra sig selv og fjerner subjekternes etiske forhold til hinanden som individer. Dermed forvandler det så vigtige kvalitative forhold sig til et problem, hvor parterne kvantitativt passer på hinanden i stedet for at forholde sig til hinanden. Og med forholdets forsvinden forsvinder det etiske i afgørelsens handling og dermed ansvaret. Nivelleringen bliver dermed abstraktionens sejr over individerne, da den er dialektisk i retning af lighed. Den er generationskategoriens overmagt over individualitetskategorien. Kvantitetens overmagt over kvaliteten via en udelukkende kvantitativ tilgang, hvilket medfører, at den enkelte udelukkende tør handle ud fra numeriske hensyn af frygt for refleksionens dom, hvor nivelleringen tildeler hvert subjekt "... *absolut Ret til at sætte alle disse mange, mange nuller foran sit Eetta*" (Kierkegaard 1963b:85).

I denne lidenskabsløse tid bliver modsigelsens grundsætning, der har sin natur i dialektikken, dermed ophævet og tiden "... *vinder i Extensitet, hvad den taber i Intensitet*" (Kierkegaard 1963b:88). Det kvantitative holdes nu i hævd over det kvalitative under et dogme, hvor kvalitative begreber fejlagtigt forvandles til mål for forstandsrefleksionens udligning gennem udelukkende at være i kvantitative kategorier. En nivelleret tid ophæver dermed modsætningens disjunktion, hvor oplevelsen af det ene giver oplevelsen af det modsattes mulighed. Og dermed forsvinder dialektikken. Dette sker ved, at idealiteten, og muligheden af det kvalitativt

modsatte, forsvinder. Uden det ene ideal eksisterer det andet heller ikke, og det medieres i en misforståelse af begge (Kierkegaard 1963b:89ff). Dermed sker der her igen en kategoriforvirring.

Dermed kan kategorisammenblandinger ikke blot medføre forvirring og meningsløshed, men decideret tab af etisk og menneskelig forståelse da den enkelte gemmer sig i kvantiteten. Hermed bliver nivelleringen også, via dets massetanke, en forudsætning for de økonomiske tankemønsters forvirring såvel som for videnskabens overførelse på kvalitativ forståelse.

Og det var netop dette Søren Kierkegaard prøvede at advare os imod. Kategoriernes forvirrede overførelser, der ville føre til tankeløs dogmatisering og misforståede forståelser: Kategoriforvirringer.

Adlers arv

De opremsede kategorioverførelser er meningsløse i deres udøvelse og skaber forvirring for de subjekter, der bliver fanget af dem. Følgen af disse forvirringer bliver dermed, at en etisk dimension i menneskets omgang med verden og hinanden forsvinder, da det dialektiske overblik over sfærerne - der giver den menneskelige sandhed - tildækkes. Det handler dermed om selv at blive et bedre menneske ved at skabe sig en dialektisk klarhed over det Kierkegaardske vüe for dermed at få forvirringerne til at ophøre.

Den enkelte befinder sig nemlig imellem den subjektive væren og det objektive sprog, hvor det er ualmindelig vigtigt at have overblik over at både den kontekstuelle fornuft såvel som subjektiviteten kommer til udtryk indenfor de rette kontekster, indenfor de rette forståelser, indenfor de rette eksistenssfærer.

Men dette kan kun ske ved den kvalitative dialektik og overblik over, hvad der faktisk siges og hvad dette implementerer: *"Man kan ikke vurdere sig selv hvis man ikke er rigtig hjemme i kategorierne"* (Wittgenstein 1989:98).

Litteraturliste

- Jensen, Anders Fogh: (2001). *Metaforens Magt*. Modtryk.
- Kierkegaard, Søren: (1963). *Samlede værker, bind 6. Begrebet Angest*. Gyldendal.
- Kierkegaard, Søren: (1963b). *Samlede værker, bind 14. En Literair Anmeldelse*. Gyldendal.
- Kierkegaard, Søren: (1984). *Nutidens Religiøse Forvirring – Bogen om Adler*. C.A. Reitzels Forlag.
- Rasmussen, Jens: (2006). *Kierkegaards kritik af den triumferende kirke*. Syddansk Universitetsforlag.
- Schönbaumsfeld, Genia: (2010). *A Confusion of the Spheres*. Oxford.
- Wittgenstein, Ludwig: (1971). *Filosofiske Undersøgelser*. Munksgaard.
- Wittgenstein, Ludwig: (1989). *Om Vished*. Philosophia.